

Chinees menu

Gilbert De Swert

1. Treffen twee Vlamingen elkaar, zeggen ze 'goeiendag!'. Komen twee Chinezen elkaar tegen, zeggen ze: 'Vandaag al gegeten?'

In China is eten godsdienstvervanging. Dat mag je de Chinezen niet verwijten na zoveel jaren van rantsoenering en honger (30 miljoen doden tijdens, paradoxaal genoeg, de Grote Sprong Voorwaarts). In zo'n voedsel-paradijs zet je je graag neer, spert de muil open en laat binnenfladderen wat net tevoren nog veren, vel of schubben droeg en nu gebraden en gekookt, gepaneerd en gepocheerd, gestoomd en gestoofd, gefileerd en gefrituurd het verhemelte kietelt en de pens streelt, zodat je gelijk herkauwer zou willen worden en het merg je uit de knoken loopt van louter geluk. Maar helaas, onze Europese magen zijn de Chinese eigenlijk zo weinig gelijk als onze levers de Russische. Zoveel drank (Rusland, Polen), zoveel eten (China).

In China zouden er nog tafels zijn met een gat in het midden. Onder zo'n tafel werd een aapje zo vastgebonden dat zijn schedel door het gat stak en de aanzittenden met een hamertje het schedeldak konden verbrijzelen om verse apenhersentjes te nuttigen. Nee, ik heb het niet gezien. En ik geef u ook ongezien door dat drakenvlees tegenwoordig schaars is en in alle gerechten meer dan waarschijnlijk vervangen is door kat. Het eten is overigens prima. Je weet wel niet altijd precies wat je eet. Maar goed ook. De Kantonezen bijvoorbeeld zeggen dat zij alles eten wat vier poten heeft, behalve stoelen en tafels. Maar wat niet weet niet deert, is een culinaire waarheid (als een koe) en als het eten niet zou deugen, waren er niet zoveel Chinezen.

Dit artikel wil helemaal lijken op Chinees eten. Alle schotels – ten minste negen – komen tegelijk op tafel. De eter grijpt met zijn stokjes nu eens in deze, dan weer in gene kom, nu eens zuur, dan weer zoet, zoals het moment hem ingeeft. Hij begint niet met de soep, hij eindigt ermee, en neemt ook bij de soep nog hapjes uit alle schalen. Een ware *happening*.

2. Ook een Chinese stad treft je als Europeaan door zijn sfeer van vrolijke promiscuïteit, door de oneindige veelvoud van de straatberoepen – clandestiene fietsbestellers, ambulante kappers, verkopers van wortelen of petjes – en de geweldige animatie die zij onderhouden.

Een van de redenen voor zoveel agitatie zijn de migrerende werkmensen. Drie miljoen in Beijing, naast de elf miljoen officiële inwoners. Boeren op katoenen of rijststoffen sandalen, die bus of trein uitstappen met hun overjaarse nylonzak op de rug, om de lastigste en slechtst betaalde karweien te komen doen, zonder verblijfs- of arbeidsvergunning. De *sans papiers* van China.

Beijing heeft het even moeilijk om ze te weren als om met ze te leven. Als inwoners zijn ze ongewenst: ze wegen op de stadsdiensten, bezetten straten, hospitalen en bussen, vullen scholen, dwingen de politie tot een mierenwerk van ficheren en controleren. En ze zijn goed voor 9/10 van de misdrijven en bijna alle inbreuken op de geboorteplanning. Maar als werkers zijn ze een zegen. Ze doen

斯威特

staat aan het hoofd van de ACV-studiedienst.

vele werven in de steden draaien – zo zeer zelfs dat, als ze in de oogsttijd terugkeren naar hun dorpen, de kranen er stil bij staan. Op z'n Chinees wordt dan een 'eerbaar' compromis gemaakt: voor een paar tientallen yuan krijgen ze een werkvergunning tweede klas, zonder recht op permanent verblijf. En drie of vier keer per jaar, voor het Nationale Feest bijvoorbeeld, is het grote kuis. Iedereen wordt teruggestuurd en desnoods naar het station gedwongen. Maar een paar dagen na de feesten zijn ze er weer. Niks nieuws onder de Chinese zon.

3. Vóór vertrek nog even in het Muhka langs gegaan voor recent werk van Chinese kunstenaars uit de indrukwekkende verzameling van (Tiense) suikerbaron Guy Ulens. Bijna allemaal verwerken ze de snelle aanpassing van land, cultuur en kunst aan het Westen. China's economische groei is begonnen met het kopiëren van horloges, wasmachines en transistors voor de Amerikaanse en Europese markt. Die spullen waren doorgaans slecht maar goedkoop. Inmiddels staat China voor goedkoop en goed. Ook China's kunstenaars kopieerden eerst het sociaalrealisme uit de Sovjet-Unie en (voor de Westerse markt) de grote meesters uit de kunstgeschiedenis. Inmiddels hebben ook zij het Westers idioom van autonomie en originaliteit overgenomen.

In het vliegtuig lees je in Lufthansa's magazine een gelikt stuk over de 798 fabriekszone in Beijings Chaoyang District. Daar heeft de stad galerijhouders oude loodsen en fabrieken laten ombouwen tot expositie- en verkoopsruimten. Met roestvrijstalen deuren, betonnen vloeren, opgelegde buizensystemen en houten wanden ademt het terrein de sfeer

van het experiment, maar is het in feite een kopie van soortgelijke 'vooruitstrevende' plekken in de grote Westerse steden (Meat District in Manhattan, Hoxton Square in Londen). Enig verschil: de omgetoverde fabriekshallen worden geflankeerd door nog walmende schoorstenen. 's Morgens betreden arbeiders het terrein zij aan zij met galerie-assistenten, fel genagellakt, peperduur brilmontuur, scherp gesneden Gucci-broek (namaak).

Veel westerse commentatoren zien in de nieuwste Chinese kunst graag een uitlaatklep van verzet tegen het regime. De wens is de vader van de gedachte. Kunst interesseert de regering al lang geen zier meer. De communistische maakbaarheidsgedachte voert niet meer langs de kunst, ze viert zich bot in de bouw.

4. In eeuwenoud Beijing gaat alles tegen de grond, op de Verboden Stad en een paar tempels na. In tien jaar tijd is een oppervlakte zo groot als Parijs met de bulldozer gelijkge maakt en heropgebouwd. Na Wereldoorlog Twee ging bij ons het verhaal over een Amerikaan in Parijs die overtuigd was dat alles bij hem groter was en vlugger ging. Hij kwam voorbij de Notre Dame en ondervroeg zijn gids. Die antwoordde, geërgerd door zoveel Amerikaanse arrogantie: 'Over dit gebouw kan ik u niks zeggen, dat was er gisteren nog niet.' Een repliek die vandaag heel goed zou passen in China's grootsteden. Daar rijzen de katedralen en steden op één dag uit de grond.

Bu po bu li – zonder destructie geen constructie. China's overheden, in handige samenwerking met de vastgoedsector, passen

Gilbert De Swert

In China is eten godsdienstvervanging. Dat mag je de Chinezen niet verwijten na zoveel jaren van rantsoenering en honger.

”

Mao's formule uit de Culturele Revolutie nog altijd onverminderd toe. Voor eigen rekening. Van de oude wijken, de *hutongs*, met hun kleine stegen en levendige straten, staat nog maar 15% overeind. Alsof een groot monster in de stad gebeten heeft: aangevreten wijken en huizen, hier een hoek weg, daar een gevel.

En met die architecturale erfenis gaat de traditionele alledag teloor: geen hoekjes meer waar ouderen schaak spelen, geen hofjes waar ze het gezang van hun vogels beluisteren, geen parkjes waar ze hun pekinezen uitlaten, geen straatjes waar ketellappers en scharesliepers luid hun diensten aanprijzen.

Wat nationalist en Japanners met oorlog niet lukte, dat bereiken de communisten nu wel zonder oorlog: ze vernielen Peking. Kijk je rond, zie je spik-splinternieuwe torengedebouwen, reusachtige reclameborden en bouwkransen. Nauwelijks nog lampionnen, ronde deurkozijnen, schuine pannendaken. Het kan hier net zo goed Chicago of Brussel zijn. Wil je nog wat van het oude Peking zien, zul je rap moeten zijn.

5. Beijing is een rechthoekige stad, uitgetekend als een Romeins kamp in abcissen en ordinaten. Daarbinnen is de urbanistiek uniek. Sovjetstijl met brede boulevards en groot plein. Daartegenover de oude Verboden Stad. En oostwaarts allerlei *avant-garde* ontwikkelingen. In Parijs, Tokio of Delhi zijn er nieuwe en oude delen. In Beijing loopt en staat alles door elkaar. Chaos en vermenging.

De onbesuisde expansie van de stad – pleisterplaats van bijna veertien miljoen mensen –

heeft planners spastisch achtergelaten. De stadsgroei is als een reusachtige eik: opeenvolgende ringen in aldoor bredere linten. Liang Sicheng, vader van de Chinese postrevolutionaire architectuur, weende toen de tweede ring de oude stadsmuur opruimde. Beijing is nu aan ring zes. De grap luidt dat de tiende door Tokio zal gaan.

De stadsbestuurders hebben – ironisch genoeg voor een éénpartijstaat – geen blauwdruk weten op te leggen. Keurig of knap getekende steden als Parijs of New York vind je niet in China. Te veel fracties, te veel deelbelangen binnen de Partij.

Maar *design*, kitsch en moderniteit hebben wel hun brede entree gemaakt. De grote projecten laten zich lezen als een A-lijst van

hedendaagse architectuur. Het Olympisch stadion is ontworpen door Jacques Herzog (Tate Modern). De nieuwe opera, een groot ei van titanium, op een steenworp van de Grote Hal van het Volk, is van Paul Androu. Norman Foster (o.a. het nieuwe Antwerpse justitiepaleis) doet de nieuwe luchthaventerminal. En Rem Koolhaas bouwt een gigantisch hoofdkwartier voor de staatstelevisie: een nieuw Babylon, een mythische poort, licht getordeerd van vorm, de overtreffende trap in het genre poortgebouwen *à la Grande Arche* in de Parijse wijk La Défense.

Beijing bereidt zich voor op een toekomst van mondiale en kosmopolitische hoofdstad. Die nieuwe roeping zal die andere functie – van strenge censor van de provincies en borg van het socialisme – gaandeweg vervangen. Beijing, zoals alle multimiljoensteden, duwt

Gilbert De Swert

Wil je nog wat van het oude Peking zien, zul je rap moeten zijn.

”

zijn inwoners met honderdduizenden naar de voorsteden. Het centrum krijgt een andere bestemming: leverancier van diensten en villegiatuur voor rijken. De stad investeert er in restaurants en cafés, theaters en parken.

Die opschoning creëert het decor voor een maatschappij die bijna de omkering is van het heroïsche socialisme: verrijkt en ongelijk, artistiek en apolitiek. Maar ook fleurig en innemend. De vloedgolven fietsers zijn afgevoerd door cohorten auto's (in Beijing komen er elke dag duizend auto's bij!). Maar Wang Fujing – de Champs Elysées van Beijing – biedt een kilometer winkelwandelweg met fonteinen en gazons en zicht op monumenten en gerenoveerde straatjes. De stad verschaft zich een beter leven zonder te wachten. Ze weet dat ze binnen twintig jaar oud is, zonder kinderen om haar te verzorgen. Ze denkt al aan die postgouden tijd, aan haar derde leeftijd.

6. Het pensioenstelsel is een zootje. En de regering heeft nog maar een paar jaar om orde op zaken te stellen voor een snel ouderwordende bevolking het probleem tot een volwassen crisis opblaast.

Een nieuw socialezekerheidsstelsel (= pensioen en gezondheidszorg) bestaat sinds 1997. Het steunt op een patronale loonbijdrage van 9%, waarvan 70% naar de gemeenschappelijke pot gaat en 30% naar een individuele rekening. Voor (eventuele) deficits is er een soort Zilverfonds, gespijsd door een 20%-taks op de intresten uit bankrekeningen (goed voor 1,3 miljard dollar in 2000). In juni 2001 werd 10% geheven op de beurshandel in staatsbedrijven, om op die

manier van die bedrijven toch het geld te krijgen dat ze niet als patronale bijdragen betaalden. Maar vijf maand later werd de maatregel afgeblazen – na de economische terugslag van '11 september'. Er is dus geen kortetermijnoplossing voor de Chinese leiders. Zij moeten de vergissingen van de Mao-tijd op zich nemen. Die heeft jaar na jaar al z'n profijt uitgegeven, zonder te sparen voor zijn derde leeftijd.

Het nieuwe stelsel werkt nog langs geen kanten. Eind 2000 waren op de 128 miljoen gepensioneerden in de steden zo'n 20 miljoen niet gedekt. De boeren – 73 % van de actieve bevolking – blijven helemaal vergeten. Evenzeer als de zelfstandigen. Die betalen wel sinds 1997, maar zullen pas binnen tien tot twintig jaar een min of meer behoorlijk pensioen hebben. Bovendien is meer dan de helft van de staatsbedrijven (die zelf moeten instaan voor het pensioen van hun personeel) blut. En ook als ze geld hebben, willen ze het niet eerst daaraan besteden. Komt daar onrust van? Geen probleem. Ordehandhaving is niet voor rekening van staatsbedrijven. Anders gezegd, een deel van het deficit van de sociale zekerheid schuilt in corruptie en geldverduistering.

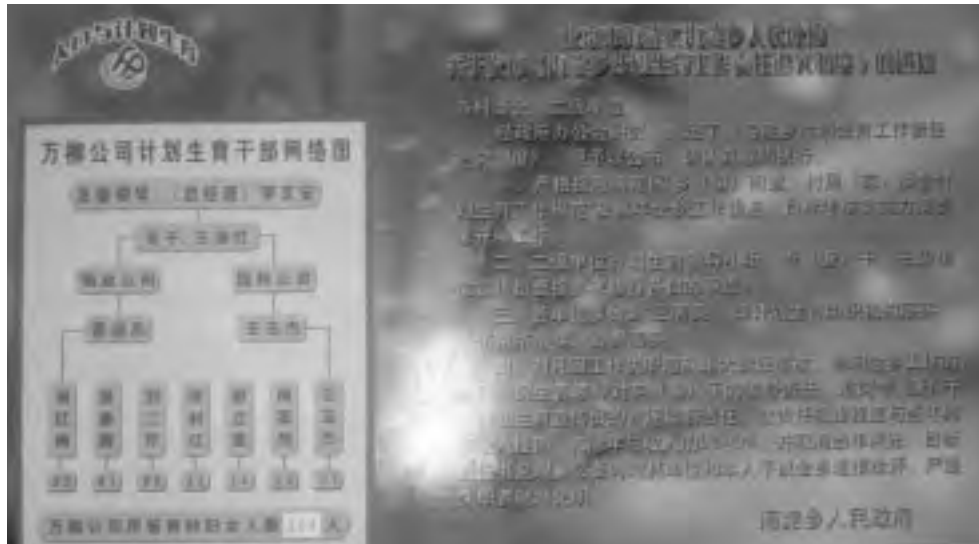
Dat deficit blijkt onpeilbaar. In 1999 kwam een studie tot 217 miljard dollar of 32% van het BBP. In 2001 herzag Merrill Lynch dat bedrag tot 600 miljard en 60%. Doe de prognoses erbij, en het wordt duizelingwekkend: in 2030 zou het aantal zestigplussers van nu 10 tot 20% van de bevolking gestegen zijn. In 2040 zou één bejaarde op vier Chinees zijn, en telt China vierhonderd miljoen gepensioneerden of één gepensioneerde per 1,8 werknemers.

Gilbert De Swert

Mensenrechten gaan in China over elementaire zaken, zoals het recht om je eigen loon ook te ontvangen.

”

7.

323 kinderen mogen dit jaar geboren worden. Bericht aangeplakt aan dit gemeentehuis een vijftig km buiten Beijing. Familieplanning: niet meer dan één kind op het platteland en twee in de steden (met uitzondering van de nationale minderheden). Miljoenen planners bijveren zich, vooral op het platteland, om elke onwettige zwangerschap te beletten, om de bevolking op procreatieleeftijd te ficheren, te bezoeken en voor te lichten, om te doen aborteren, te steriliseren of schuldigen te belasten wanneer na zeven maanden geboorte wettelijk onvermijdelijk is. Die geboortebepierking moet wel een ware onthouding zijn in een land waar Mencius, verre discipel van Confucius, gebood: 'Van de drie manieren om je ouders te beledigen is de ergste ze zonder nakomelingen te laten!' De weerstand neemt dan ook vele vormen aan. Best gekend zijn het grote aantal tweelingen, d.w.z. zuigelingen op verschillende momenten geboren, maar in uitgesteld relais aangegeven in duo.

Planning kan ook omslaan in het tegendeel. Die officiële planbureaus heffen bij te veel kinderen een belasting waarvan de opbrengst verdeeld wordt. Bijvoorbeeld 20 yuan voor het kanton, 50 voor het district. De boete dient elk jaar vooraf betaald, door alle gezinnen, op het globale aantal te veel kinderen. Betonen dorpen zich daardoor terughoudend met kinderen, worden ze enkele jaren vrijgesteld van voorlichtingsavonden of belastingen, totdat de onvermijdelijke *baby boom* weer een even onvermijdelijke belastingoogst oplevert. In de grote steden daarentegen, staat er wel degelijk een maat op de geboortebepierking. Eén geboorte, één. Daar is de bevolkingskrimp ingezet, daar sluiten scholen en herscholen onderwijzers. Eens te meer manifesteert zich de tweedeling: de metropolen stapelen de rijkdom op zonder genoeg kinderen om erin te delen, het platteland maakt het omgekeerde mee. Dat doet de exodus daar dan weer toenemen. Het malthusianisme van China's steden wordt onhoudbaar.

Intussen is een hele generatie 'kleine keizer-tjes' groot geworden: enige kinderen verworden door hun ouders en opgevoed door de televisie (stichtende feuilletons tussen de reclame, en niet omgekeerd). Een nieuwe generatie die van communisme naar consumentisme overstapt. Die haar vedetten van lied, film en sport heeft. Die de laatste gadgets naloopt. En die Amerikaanse 'tradities' (Valentijn, *Halloween*) invoert.

Omgekeerd heeft de één-kind-regel de fabriekspoorten opengezet voor de vrouwen. Die massale toestroom van bijkomende armen en handen is voor veel in de industriële explosie van de jaren negentig. Vandaag zijn ze met 330 miljoen aan het werk – 47% van de actieven. Een cijfer dat ongeveer overeenkomt met hun aandeel in de bevolking: 48,4%. Het is een eigenaardigheid die China zelden opeist, maar die wel meebepalend is voor zijn toekomst: vrouwen zijn ook demografisch in de minderheid. Met 612 miljoen 40 miljoen minder. De helft van elke man is daar niet een vrouw.

China wil er nu alles aan doen om tegen 2010 het aantal jongens en meisjes in evenwicht te brengen. Sinds juli is abortus omwille van de geslachtskeuze verboden en krijgen gezinnen zonder zonen een uitkering. Deze maatregelen worden aangevuld met een campagne om Chinezen, vooral op het platteland, bewust te maken van de gelijkheid m/v.

Zestig jaar geleden werden vrouwen nog de tenen gebroken en de voeten afgebonden om ze aantrekkelijker te maken. Het communisme heeft de ongelijkheid niet uitgeroeid, maar verplaatst van fysieke slavernij naar economische

uitbuiting. Schrikbarende statistiek: één op twee vrouwen die zich wereldwijd ombrengen is een Chinese. Drie op vier komen van het platteland en bijna allemaal drinken ze een plantenbeschermingsmiddel.

8. Mensenrechten in China gaan over elementaire zaken, zoals het recht om je eigen loon ook te ontvangen, zegt Shen Yuan. Shen is Chinees, socioloog en docent aan de Qinghua-universiteit in Beijing. 'Veel Chinese arbeiders hebben bijvoorbeeld nog nooit een medische test ondergaan. Ze hebben niet het gevoel dat ze zelfbeschikkingsrecht hebben over hun lichaam, laat staan over hun eigen leven.'

Shen Yuan strijdt voor werknemers in de Chinese tassenindustrie. Tassen brengen de stad Baigou in de Noord-Chinese provincie Hebei nieuwe welvaart. Ze worden gemaakt in kleine werkplaatsen door boeren, die daar begin jaren negentig als een bijverdienste mee begonnen. Nu is het hun belangrijkste bron van bestaan.

De boeren hebben de productie opgevoerd door snel drogende lijm te gebruiken, die benzeen bevat. Benzeen is giftig. In 2002 overleden zes jonge vrouwen. Ze hadden last gekregen van neusbloedingen en bloedarmoede en stierven uiteindelijk aan leukemie. Dat bericht veroorzaakte zo'n schok dat de overheid mensen in de tassenindustrie aan een jaarlijkse keuring onderwierp.

Die medische keuringen brengen Shen in contact met de nagevoeg rechteloze arbeiders, vooral boerendochters die uit armere delen naar Baigou getrokken zijn. Ze willen sparen voor een

Gilbert De Swert

De één-kind-regel heeft de fabriekspoorten opengezet voor de vrouwen.

huis, of moeten geld verdienen voor zieke familieleden of jongere broers en zusjes die nog naar school gaan. De meeste arbeid(st)ers hebben geen contract. Van vaste werktijden of doorbetaalde vakantie is geen sprake. Vaak gaat een werkgever zelf in de arme dorpen met de ouders onderhandelen over de arbeidsvoorwaarden. 'De jongere meisjes krijgen zelf hun loon niet in handen. Dat willen de ouders niet. Die verwachten dat hun dochter met Chinees nieuwjaar weer thuis bezorgd wordt, en dat de werkgever het loon dan aan de ouders afgeeft.'

Shen heeft boekjes met tekeningen laten maken, eentje voor werkgevers en een voor werknemers, waarin beiderzijds hun rechten en plichten worden uitgelegd. De achturige werkdag en het recht op vrije dagen. Shen: 'In de toekomst wil ik ook een avondschoon opzetten. Voor arbeidsrecht, Engels en werken met computers. Op Engels en computers zullen waarschijnlijk de meesten afkomen, maar iedereen zal ook lessen recht moeten volgen. De mensen die we opleiden kunnen dan later weer anderen lesgeven. Bovendien kweek je op zo'n avondschoon een gemeenschapsgevoel. Nu voelen arbeiders zich vooral verbonden met streekgenoten, verder bestaat nog weinig onderlinge solidariteit.'

Zou een vakbond niet beter zijn? Nee, zegt Shen, niet in China, onafhankelijke vakbonden zijn en blijven verboden.

9. Op een druilerige lentemorgen lopen we – samen met honderdduizend Chinezen die op hetzelfde idee gekomen zijn – door tuinen, paviljoenen en gaanderijen langs het

Kunming-meer van Yihe Yuan, de Tuin der Harmonische Eenheid oftewel het keizerlijk Zomerpaleis.

Wat valt op? Hoe ordelijk, beschaafd en harmonisch duizenden Chinezen zich weten te gedragen op beperkt terrein. Voorts hoe verknocht ze zijn aan fotografie. Die ochtend worden honderden Chinese meisjes naast bloeiende pruimenbomen vastgelegd door hun adorerende jongens. Daarbij heeft de doorsnee Chinees de neiging om tegen-de-zon-in te fotograferen. Nog opmerkelijker: geen enkele Chinees kiekt de rijkelijk voorhanden monumenten. Chinezen fotograferen elkaar bij een monument. Is het een inhaalbeweging? Is het een teken van vroegere armoede? Zie mij hier, ik kan me nu een dagje uit permitteren. Naar de hoofdstad! Naar Beijing!

10. In China lijkt inderdaad alles nieuw. Behalve de politiek.

De politiek is overal, totalitair, blind en – omwille van haar illogisme – ook een beetje geniaal. Alle structuren ter omkadering van een vijfde van de wereldbevolking blijven stevig in de handen van één partij van 64 miljoen kaders. Alle structuren: leger, politie, media, massa-organisaties, meer dan de helft van de

stedelijke jobs, de markt van granen en oliehoudende gewassen, tot en met de officiële kerken (inclusief de katholieke). Dorpen en steden, muziek en onderwijs, justitie en film. Allemaal onder partijcontrole.

Tussen Zhongnanhai, het hoofdkwartier in Beijing waar de beslissingen genomen worden, en de honderdduizenden districten en dorpen waar de beslissingen uitgevoerd wor-

Gilbert De Swert

China heeft het meer dan Rusland in zich om op termijn een politieke en economische macht te worden.

”

den, functioneert het partijapparaat als zo'n DNA-spiraal, gehoorzaamend aan een dubbel bevel: het ene administratief, het andere politiek. Op elk van de vier administratieve niveaus (nationaal, provinciaal, kantonaal en lokaal) staat tegenover de civiele overheid de politieke macht. De partijsecretaris is de tegenhanger van de burgemeester of gouverneur, het Partijcongres van de Volksvergadering. De Volksrepubliek houdt de schijn op van een bevoegdheidsscheiding, maar een publieke functie buiten de partijclub om is en blijft uitgesloten.

De Partij blijft ook even onverdraagzaam tegenover elke dissidentie, elke contestatie, elke zweem van autonome structuren. Het machtsapparaat blijft blind en doof voor spanningen. China is een kerncentrale met het koelsysteem buiten gebruik.

Maar de centrale werkt – met een geheime sleutel. Achter de façade van discipline en eenheid verhult het apparaat een barokke verscheidenheid aan regionale belangen, rivaliteiten en 'kapellen': rijke en arme provincies, hervormers en Mao-isten. Al die belangen en opvattingen lijken onverzoenlijk, maar de partijleiding zoekt zich zot om samenhang te bewerkstelligen. Beslissingen en niet-beslissingen zijn vaak niets anders dan arbitrages. De gebruikte politieke techniek lijkt verdacht veel op de Belgische: tegelijk de geliefde projecten van de ene en de andere inlossen. Olympische Spelen en militaire versterking, Wereldhandelsorganisatie en herovering van Taiwan. Dat kost een paar centen, zoals ook de Belgische staatsschuld laat zien, maar alle opties blijven wel open en het land blijft wel economisch bloesemen.

De Partij gaat dan ook niet gauw haar greep lossen. Indertijd vergeleek Yao Yilin, ouwe rot

en kompaan van Deng, de economie met één van die fluitende merels waarmee Chinese bejaarden in de parken rondlopen: 'Hij zingt voor mij. Als ik de kooi opendoe (symbool voor democratie), wat zal ik dan nog aan hem hebben?'

11. Sinds begin de jaren negentig doet ze het niet meer. Sindsdien geeft de Administratie niet meer aan iedere burger, bij het begin van de maand, zijn portie olie, suiker of bloem, ook niet meer zijn werk en zijn woonst en evenmin haar toestemming voor huwelijk of procreatie.

Maar de talloze overheidsbureaus stellen nog altijd de schoolboeken en het menu voor de douanierskantines op. Ze tellen nog altijd, om ze te kunnen belasten, de stopcontacten in buitenlandse bedrijven en de bedienden in privé-textielbedrijven, hun loon en hun voordelen in natura. Ze duiden nog altijd de school- en universiteitsklassen aan die de centrale relingen van de boulevards jaarlijks moeten kuisen, banen de nieuwe (spoor)wegen door het Rijk, onteigenen, tekenen de tunnels, kennen de overheidscontracten toe, orchestreren de gegroepeerde aankoop (per ton) van medicijnen voor de ziekenhuizen...

Die Administratie was de eerlijkste ter wereld in de hoogtijdagen van het socialisme. Ze zou nu een van de meest corrupte ter wereld zijn. 'China is één grote nachtclub', zei me een vergrijsde rot van het ministerie van Arbeid. Vanwaar die verglijding?

In de eerste plaats van de overgang naar een markteconomie. Lonen gingen omhoog in de privé-sector en in de staatsbedrijven, maar ambtenaren moesten tot 1999 wachten op

Gilbert De Swert

In China lijkt alles nieuw. Behalve de politiek.

”

hun verhoging. Vandaag verdient een dorps-ambtenaar zo'n 12 euro per maand. Bij zo'n armoegezaai is de verleiding groot om het hongerloon aan te dikken met belastingen of steekpenningen. En dat kan hij makkelijk. Want hij is de spil, hij verstrekt grond, wegen, kredieten, grondstoffen, energie, meststoffen en vergunningen, kortom al wat nodig is voor ondernemen. De nieuwe economie van China bloeit met de ambtenaar of bloeit niet. En in verrijking is niet alleen de ambtenaar zelf geïnteresseerd, ook zijn vrouw. Niet zijn eerste, wel zijn *bao ernai*, 'zijn tweede boezem'. Begin de jaren tachtig kwam het land uit twintig jaar schaarste. Sindsdien fuiven alle administraties op kosten van het socialisme. Het Chinese Rekenhof reageerde met de sublieme richtlijn van 'vier gerechten, één soep' als grens aan de openbare appetijt. De administratie riposteerde vlug: o.k., dan reusachtige borden met vier compartimenten, om vier keer zoveel te kunnen eten zonder het reglement geweld aan te doen.

Hu Angang, een professor zonder een volledig blad voor zijn mond, schatte (op de China-conferentie) malversaties en giften op 13 tot 16% van het BBP. Evenveel als de fiscale ontvangsten. Ambtenaren en partijkaders zijn dus uiteindelijk rijker dan de Staat zelf. Toch maakt China economische groeisprongen. Corruptie zou de economie nog versterken. Het verdonkeremaande geld verlaat China, zoals in vele (ontwikkelings)landen. Het verschil is dat het naar China terugkomt, via de grote poort: als buitenlandse investeringen. Waarvoor de rode loper vol kredietfaciliteiten en fiscale stimuli wordt uitgerold. Andere ontwikkelingsfactor: een (onbekend maar allicht groot) deel van de honderdduizend Chinese jongeren die in VS en Europa

gevormd worden, kan zijn studies betalen dankzij het zwartgeld van de ouders. En zowat de helft van hen komt terug om de volgende generatie kaders en leiders te vormen. Tenslotte inspireert en smeert die corruptie hele sectoren: horeca, auto, telecommunicatie, boetieks en een florissante seks-industrie. Corruptie? Nee. Werkgelegenheid!

12. De officiële publieke sector getuigt daarentegen van de smadelijke neergang van de socialistische economie. Nog amper 25% van de industriële activa en 44% van de werkgelegenheid eind 2000. En 1.200 miljard dollar schulden (130% van het BBP). Bovendien verdwijnt 2/3 van de winst (officieel 5,9 miljard dollar), samen met de 18 miljard dollar subsidies.

Gilbert De Swert

China's pensioenstelsel is een zootje.

”

De sector heeft nochtans alles gekregen van het socialisme: grond, muren, machines, kredieten, arbeiders. Na oktober 1949

concentreerde Mao alle middelen op de socialistische productiewijze. Maar ook in China moest dit model meer geld geïnjecteerd krijgen dan het voortbracht. Vanaf de jaren zeventig deed de lage productiviteit steden en dorpen vervallen tot anorexie. En die uitdroging van het productieve weefsel versnelde het dubbele einde van maoïsme en Culturele Revolutie. Binnen enkele maanden stierven de Grote Roerganger, zijn luitenant Tsjoen en Lai en zijn beul Kang Sheng. Komst van een nieuw tijdperk, dat van de Kleine Roerganger, Deng Xiaoping.

Tien jaar lang was het land totaal afgesloten door die zogenaamde Culturele Revolutie (1967-1977), waarvan de verschrikkingen niet meer verheimelijkt worden, maar wel conform de duizendjarige traditie van ambte-

lijkheid en bureaucratie keurig samengevat worden in twee cijfers: 34.800 onschuldigen vermoord, doodgemarteld of tot zelfmoord gedwongen en 729.511 onderworpen aan 'ongewettigde vervolging'. Niet-officiële cijfers spreken van twee miljoen doden en twintig miljoen gedeporteerden.

Bij de dood van Mao ontdekte het land met verbijstering dat de wereld vooruitgegaan was zonder China, dat de Amerikanen zelfs op de Maan geweest waren. De Chinees-Vietnamese oorlog begin 1979 ondermijnde nog een beetje meer het nationale vertrouwen. Het was de tijd dat Deng begon te herhalen dat 'achtergebleven landen zich laten aanvallen'.

Gedaan met de kuren en grillen van de integrale klassenstrijd. *First things first*. Deng: witte of zwarte kat? Geen belang, als ze maar muizen vangt! China aanvaardde Westen en kapitalisme om zijn verloren macht terug te winnen. Eerst werden, eind 1978, de boeren bevrijd uit de 'volkscommunes' en kregen een lapje grond. Daarna volgde de veroordeling van de Culturele Revolutie. Ten slotte kwam 'stabiliteit voor alles'. Tot en met het leger dat in juni, vijftien jaar geleden, bloedig het Tiananmenplein heroverde.

13. 1989. Wie had het toen juist? Rusland dat zijn mensen voor zichzelf begon laten denken, maar totaal faalde in de hervorming van zijn krakende economie? Of China dat elke politieke vrijheid op die zomeravond in juni smoorde, maar de vrije markt hartstochtelijk omhelsde?

Geen van beide, is het voordehandliggende antwoord. China's uitbottende middenklasse

gaat richting welvaart, maar wordt geregeerd door een groep die wel overmatige corruptie duldt bij zijn zakenelite, maar een kogel jaagt in het achterhoofd van kleine criminelen. In Rusland kunnen ze min of meer vrijelijk spreken en voor een president stemmen, maar ze leven er wel in de schaduw van een elite die de Siciliaanse mafia doet verbleken tot welzijnswerkers.

Maar China heeft het wel meer dan Rusland in zich om op termijn een politieke en economische macht te worden. Buitenlandse regeringsleiders, die buiten op het Tiananmenplein verwelkomd worden door soldaten van het Volksbevrijdingsleger in ganzenpas, vragen binnen in de Grote Hal van het Volk met blozende kaken om voordelen voor hun ondernemingen.

Rusland heeft op het eerste gezicht een even florerende vrije markt. De Goem op de hoek van het Rode Plein, waar je in de jaren tachtig nog hard moest zoeken naar een tandenborstel, schittert nu als de Hubertusgalerij in Brussel, en huisvest winkels van Max Mara, Benetton en andere. Een bezoek (in 2000) aan de grote Sandunovskiye-baden in centraal Moskou liet zien dat sommige Russen in het geld zwemmen. Het kostte 800 roebel (12 euro) voor toegang tot de versierde *banya*, waar oligarchen feestten met kreeft en bier tussen uitstapjes naar de snikhete sauna.

Daarom zal China floreren en Rusland stagneren. In Rusland is de weelde van de oligarchen obsceen. Ze zijn miljarden waard geworden nadat ze, in ruil voor financiële steun aan Jeltsin, een licentie gekregen hadden om reusachtige nutsbedrijven over te kopen. Maar achter de donkere ruiten van de opge-

Gilbert De Swert

China is het spiegelbeeld van Europa en Amerika: dictatuur in de politiek, democratie in de fabriek.

”

tuigde Mercedesen is er weinig te bespeuren van kleine en middelgrote ondernemerszin. In China ook vermenigvuldigt rijkdom zich met de magie van Aladdins lamp. Het Amerikaanse magazine *Forbes* maakt elk jaar het lijstje van de Chinese rijken. In 1999 telde het maar vijftig miljonairs en de vijftigste beurde zes miljoen dollar. In 2002 waren het er al honderd en kon de laatste het al stellen met zestig miljoen. Maar in China is er een groeiende middenklasse die fatsoenlijke inkomens haalt uit echte ondernemingen.

14. De grote staatsbedrijven moeten nu afslanken of gewoon dicht. De voorbije tien jaar is het aantal *xiagang*, arbeiders 'op het perron', in tijdelijke werkloosheid tegen een fractie van hun loon, opgelopen tot veertig miljoen. En het is nog niet gedaan.

Waarom gaat het niet vlugger? Omdat China maar zesduizend industriële groepen (0,1%) per jaar opdoekt. Kan een onderneming niet meer betalen, schrijft ze zich in op een wachtlijst. Beijing werkt met quota voor faillissementen: ben je er niet bij, kun je dat jaar niet meer failliet gaan. Een faillissement is een voorrecht. De Partij verkiest miljarden weg te geven aan loonsubsidies.

Waarom? Uit eigenbelang. Elke staatsfirma die sluit is ook een Partijcel die verdwijnt. Waar zou de Partij nog haar gezag uitoefenen? Waar nog de materiële voordelen voor haar kaderleden halen? Ook de vakbond kreunt: nog maar negentig miljoen leden.

De hardste rem op sluitingen is natuurlijk sociaal: onmogelijk om met één penseeltrek een heel industrieel weefsel te verscheuren zonder gewelddadige reacties. Het merendeel van de 203.600 geregistreerde muite-rijen, bezettingen van stadscen-

tra of spoorwegen in 2000 was uitgelokt door de plundering van staatsbedrijven. De directeur was gevluht met achterlating van lege kassen.

Een Chinees van de BIT in Bangkok vertelde je een kennelijk alomgekende anekdote: een directeur van een staatsbedrijf verovert een bestelling uit het buitenland. Hij smeekt zijn chauffeur om ze te doen accepteren door het personeel. De chauffeur weigert halsstarrig. Hij is niet toevallig ook de secretaris van de partijcel. China is het spiegelbeeld van Europa en Amerika: dictatuur in de politiek, democratie in de fabriek.

15. Maar hoe wordt het land zo geruisloos privé? China geeft ook hier blijk van een onklopbare creativiteit. De Chinese ondernemer hertaalt het fameuze adagium van Deng: het heeft weinig belang of mijn onderneming publiek of privé is, als ze maar van mij is.

Zo heb je vele Chinese privé-ondernemingen. Er is de zuivere privé-onderneming, creatie van één man die geld, idee en risico meebrengt. Er is het 'roodkapje', vooral op het platteland: een collectieve firma of coöperatieve opgekocht door de directeur of partijsecretaris, maar die een (fictief) statuut van publieke eigendom behoudt. Voordeel: de patroon kan niet beticht worden van afwend- ding van publieke goederen, hij kan zelfs blijven rekenen op subsidies. Nadeel: de onder- neming blijft belaagd door een partijcel. Roodkapjes hebben een hoog sterftcijfer:

ofwel wegens aanklachten door echte publieke bedrijven, ofwel wegens te weinig dynamisme.

Dan is er de collectieve onderne- ming verhuurd aan privé-perso- nen: fabrieken, hotels, magazijn- nen opgericht met publieke fondsen en uitbesteed aan een

Gilbert De Swert

Chinezen hebben waarschijnlijk evenveel problemen om Europa te begrijpen als wij China.

”

concessiehouder, die er veel winst uithaalt zonder iets te moeten investeren. Ten slotte zijn er duizenden firma's die valse-lijk ingeschreven staan als Chinees-buitenlandse *joint ventures*: het kapitaal komt wel van buiten, maar het gaat meestal om de zwarte kas van staatsfirma's die passeert via Hongkong en rechtgeaard terugkomt. Een truc die dubbel loont: eerst geen belasting op de uitgevoerde winst en dan voordelen en vrijstellingen voor de weer ingevoerde gelden.

Maar de meest Chinese privé-onderneming blijft nog altijd 'de firma aan de haard': familiale ondernemingen die met elkaar handelen zonder documenten of handtekeningen. Afspraak: je kunt overleven zonder contract, je overleeft niet zonder onbetaald contract.

16. Chinezen hebben waarschijnlijk evenveel problemen om Europa te begrijpen als wij China. Opmerkelijk veel Chinese gesprekspartners bleken te weten dat België een koning heeft en deden stevast hun best om niet te laten blijken hoe achterlijk ze koninklijke landen vinden. Soms kleedden ze hun onbegrip in het sympathieke gewaad van medelijden.

'Wat is het toch erg dat jullie nog zuchten onder een koning!' Chinezen denken dan waarschijnlijk aan een Ming-despoot of aan hun laatste keizerin Ci Xi. Je kunt beginnen uitleggen welke functie een koning (nog) heeft in een democratie, maar halverwege besef je bezig te zijn aan een raar verhaal. Want laten we wel zijn: de monarch zit voor aap in het kegelspel van de democratie. Omgekeerd heb je nooit werkelijk hoogte gekregen van communistische landbouwcommunes. Je gaat uit van het psycho-statis-

tisch gegeven dat op tien boeren *grosso modo* éne dom is en een tweede ongeneeslijk lui. Beiden benadelen het productieniveau – sacraal in kapitalistisch West en in communistisch Oost. Leg je deze kwestie voor, zegt je Chinees: 'Wij laten niemand toe lui of dom te zijn!' Onhoffelijk weerwoord: 'Hoe laten jullie dat niet toe? Met bamboezweepjes?' Reactie: 'Nee nee, we praten op ze in!' Uitbarsting van gelach: dat zal wel. Maar misschien zijn 'dom'

en 'lui' wel specifiek westerse begrippen, waarmee Chinezen van huis uit even weinig vertrouwd zijn als wij met bijvoorbeeld 'tao'.

17. Gesprekken met Chinezen lopen wat moeilijk, alleen al vanwege hun roestig Engels of de tussenschakel van een tolk. In Beijing word je wel overal aangesproken door jongeren die hun Engels op je willen oefenen ('*Where you from?*') en die je vooral hun (kopieën van) Chinese kalligrafie willen slijten ('*We're students in fine arts*') of je willen gidsen.

Want je worstelt natuurlijk met de taal. En met de ontelbare dynastieën: Sui, Tang, Song, Yuan, Qing... Ze hebben in China meer geschiedenis dan waar ook. Bovendien hebben wij er weinig mee te maken gehad. Plinius de Oudere bericht hoe in zijn tijd – de eerste eeuw na Christus – handel gedreven werd met het Verre Oosten. En het is al meteen een typerend verhaal. Chinezen legden ergens in het westen van het Rijk handelswaar op de oever van een rivier. Europese kooplui legden hun waar ernaast en trokken zich dan terug. Hadden na een tijdje de Chinezen niet hún waar maar de Europese meegenomen, dan was de *deal* gesloten. En zo heb je zelf tijdens je verblijf eigenlijk ook

Gilbert De Swert

**Computers, dvd's,
internet uit West:
ja! Berichten en
boodschappen uit
West: nee!**

”

'prima' gehandeld met de Chinezen. Het enige dat Europa in de voorchristelijke eeuwen van China wist, was dat er prachtige stof vandaan kwam: zijde. Net als porselein, een goed bewaard Chinees geheim. Begrijpelijk zodra je zelf in een zijdefabriek ziet hoe vrouwenhanden bezig zijn met het afwikkelen van door rupsen gesponnen cocons. De draad is zo dun dat het wel lijkt alsof de vrouwenhanden loze gebaren maken en louter lucht manipuleren – totdat ze de draad doorbijten.

18. China is zich blijven behoeden tegen de blanke wereld. Het geeft ons al weinig vleien-de benamingen: *laowai* (ouwe vreemde), *dabizi* (langneus) of *yangguizi* (overzeese duivel). Over ons konden we horen spreken, in beleefd Engels, als '*those whites*'. Wij, wij vinden hun spleetogen met mongolenplooi vreemd, en hun platte neus. Wat vinden zij gek of benijdenswaardig aan ons? Het kleine, mollige meisje van achttien dat ons een vak-kundige voeten- en benenmassage gaf, was rechtuit: ze was jaloers op ons. Wij zijn groot. Wij hebben een grote, hoge neus – 'een berg in het landschap'. Wij hebben grote en blauwe ogen – ook al zijn ze bruin. En wij hebben blond haar – ook al is dat bruin of grijs.

Buitenlanders die er wonen worden overigens goed in de gaten gehouden: speciale duurdere residenties (om ze beter te kunnen bewaken), telefoon aangesloten op een aparte standaard (om ze beter te kunnen beluisteren), auto-nummerplaten in een verschillende kleur (om ze beter te kunnen zien).

Ook administratief schermt China zich af van zijn buitenlandse inwoners: geen erkenning

van in China geboren buitenlandse kinderen, geen dubbel paspoort voor hen; geen dubbele nationaliteit voor Chinezen (v) die met buitenlanders trouwen, zij moeten kiezen. China huldigt het recht van het bloed, niet van de bodem.

De sprong van etnische voorbehoedsmiddelen naar politiek voorbehoud is vlug gemaakt: sinds Deng wordt de buitenlander gebruikt voor welbepaalde doeleinden. Zijn technologische moderniteit wordt ingeschakeld ten dienste van het regime, zijn invloed en zijn democratische waarden worden geschuwd en bestreden. Computers, dvd's, internet uit West: ja! Berichten en boodschappen uit West: nee! De vier Partijgeboden die aan de economische hervormingen van 1979 gekleefd werden, blijven onverminderd van kracht: behoud van de socialistische (Chinees) weg, van de dictatuur van het (Chinees) proletariaat, van de heerschappij van de (Chinees) KP en van het marxisme-leninisme (*à la chinoise*).

Gilbert De Swert

China lijkt wel de sterkste lekenmaatschappij ter wereld. Tegelijk is het misschien het meest bijgelovige land.

”

Maar de buitenlanders, ze zijn hier. Op het *China Employment Forum* tref je een Nederbelg (wonend in Geldenaken) die Chinese ondernemers *human resources* bijbrengt in Nederland, met Nederlandse subsidies. En een Duitser die op het slagveld van de globalisering de wapens kruist voor het Duitse ambacht. Acut bedreigd is bijvoorbeeld de Duitse deurklink. 'Als we niet oppassen, wordt de markt door de Amerikaanse deurknopcultuur overgenomen.' En inderdaad, er grijpt in China op de woonmarkt zowaar een kleine revolutie plaats. Vijftig jaar lang heeft de staat de Chinezen hun woonst toegewezen, nu wil hij

ze tot een volk van huizenkopers maken. Banken geven sinds eind vorige eeuw woonleningen en in Sjanghai trekken jaarlijks tweehonderdduizend gezinnen in een eigen thuis.

19. Al jaren kijk ik met bewondering naar Chinese schilderijen en had me eigenlijk nog nooit gerealiseerd hoe belangrijk het geschreven woord is voor hun beeldende kunst. Je vindt bijna geen Chinees schilderij waarop geen tekst staat. Niet in de oude kunst en niet in het recente *avant-gardisme*.

Literatuur is de volstrekt primaire kunst in China. Eenmaal het papier uitgevonden, eenmaal papier beschikbaar, schreef iedereen gedichten. Ook van kalligrafie zijn ze nog altijd wild. Sommigen eerden Mao meer om zijn fraaie hand van schrijven dan om zijn politieke theorieën.

Het Confucius-domein in Beijing. Een stenen bibliotheek. *De stèle* is zeer Chinees: een belangrijke tekst wordt op een groot, stenen tablet gekapt en opgericht als een monument, rustend op de rug van een schildpad (symbool van een lang leven) en bekroond door enkele stellen gekrulde draken – in Chinese ogen keizerlijke en vriendelijke dieren, die ook het cultuurgood beschermen.

20. Confucianisme heeft China doordrongen zoals het christendom Europa. Maar het is meer een moraal dan een godsdienst. 'Wees menselijk! Wees rechtschapen! Studeer! Gehoorzaam!'

China lijkt daardoor wel de sterkste lekenmaatschappij ter wereld. Alle gelovigen samen zouden met zo'n 130 miljoen zijn volgens de Staat en met 220 miljoen volgens de verscheidene kerken. Dat is duidelijk meer dan vijftig jaar geleden, maar nog altijd maar 10 tot 18% van de bevolking.

Maar China is tegelijk misschien het meest bijgelovige land. In zijn bijgeloof is de Chinees charmant. 'Neem dit doosje, rood brengt geluk!' 'Nee, niet op de vijfde!' Vijf is een van de belangrijkste getallen van de Chinese mystiek. De vijfde dag van de vijfde maand (omstreeks de zomerzonnepunt) is een tijd van verandering, vol gevaren. Geen enkel Chinees stelletje zal dan trouwen. Andere dagen zijn door waarzeggers 'gelukkig' gestempeld en de Volksrepubliek slaat dan massaal aan het trouwen.

Verbazen doe je je ook over de hardnekkigheid waarmee de aanschaf van een stempel met je (Chinese en Europese) voornaam en totemdier begeleid wordt. Rat, haan, draak, slang, rund, kip, varken, konijn, geit, paard, hond... Elke Chinees weet zich beschermd door een van die fetisjen, en die zijn zo invloedrijk in het dagelijkse leven dat menig-een, van de eerste tot de laatste dag van het jaar van hun teken, een rode gordel dragen als afweer tegen de kwade geesten, die zich zoals bekend laven en spijzen aan de menselijke soort.

21. Wierook walmt welig in de Tibetaans-boeddhistische tempel. Er heerst een bedrijvigheid zoals in Lourdes of Scherpenheuvel. De vergelijking is niet vergezocht, want de Chinezen hebben hun boeddhisme voorzien van een soort Maria in de persoon van de vrouwelijke boeddha Guanyin.

Met Boeddha konden en kunnen de Chinezen kennelijk alle kanten uit. Neem de figuur van wat ze de 'Slapende Boeddha' noemen. Dat is eigenlijk de stervende Boeddha, die op het punt staat de wereld definitief te verlaten en het nirwana binnen te treden. Maar je kunt er ook op een andere, volkse manier mee omgaan. De slapende/stervende Boeddha ligt, hij laat dus zijn voetzolen zien. Dat inspireerde gelovigen om hem pantoffels te geven. Bij de indrukwekkende Boeddha-beelden zie je dus aandoenlijke vitrines vol mooi geborduurd en zeer grote sloffen. Ieder jaar krijgt hij een nieuw paar!

22. De opkomst van Falun Gong valt samen met de ineenstorting van de socialistische gezondheidszorg in het algemeen en de gratis zorg via het staatsbedrijf in het bijzonder. In twintig jaar is de zorgkost met 28 vermenigvuldigd en onbetaalbaar geworden voor veel Chinezen, in het bijzonder voor bejaarden met (weinig) pensioen. Een halve eeuw eerder hebben die mannen en vrouwen hun beste krachten gegeven aan de Revolutie. Vandaag, op een moment dat het land economisch begint te zwellen, laten de leiders die gratis zorg vallen en geven de staatsondernemingen de brui aan hun gepensioneerden. Op straat rijden de (klein)kinderen van de Partij per BMW naar luxerestaurants. Voor de arme dienaars van de Revolutie moet het wel hoogverraad zijn. En Falun Gong de enige toevlucht.

23. China mag er trots op zijn dat het vierhonderd miljoen mensen uit armoede gehaald heeft in de voorbije vijftwintig jaar. Maar tegelijkertijd heeft het de grootste inkomensongelijkheden ter wereld laten groeien. In

1978, bij het inslaan van de weg naar de markteconomie, had een stadschinees gemiddeld 2,5 keer meer inkomen dan een dorpschinees. Halverwege de jaren tachtig was het verschil verdund tot 1,8 – dankzij het opbreken van de volkscommunes en het toelaten van eigen lapjes. Maar sindsdien blijft het platteland steeds verder achterop. Volgens de Chinese Academie voor Sociale Wetenschappen verdienden stedelingen in 2002 al drie keer zoveel. In feite is dat zes keer, omdat boeren veel meer kosten zelf moeten betalen (zaaigoed, mest, onderwijs, gezondheidszorg, allerlei lokale heffingen) en stedelingen daar

naast nog wel 'zwarte' inkomsten hebben.

Door het *hukou*-systeem, dat plattelanders weghoudt van migratie naar de steden, heeft China een nog ongewoon grote plattelandsbevolking. Van die achthonderd miljoen hebben

meer dan driehonderd miljoen weinig of niks te doen. Om landbouw en landbouwincome op te drijven, moeten de kleine lapjes bijeengebracht worden tot grootschaligere bedrijven en overtollige boeren verder naar de stedelijke industrieën gedraineerd worden.

Een scenario voor de komende vijftig jaar: binnenlandse exodus van 250 miljoen boeren. Die interne migratie kan, mits goed geleid, het goud van China worden. Het verschil in rijkdom tussen land en stad wordt dan bij voortdurend omgezet in lagelonenjobs waarvoor grote fabrieken worden opgezet, die komen van buitenlands kapitaal en produceren voor de interne en externe markt. Die veer zal echter maar kracht hebben als de rijke landen ook producten *made in China* blijven kopen. Blijft het magere of negatieve groei in het Westen, zal China minder jobs bijmaken

Gilbert De Swert

De Chinese afhankelijkheid van buitenlands kapitaal is buitensporig.

”

dan de vijftig miljoen die nog zullen afsterven in de staatssector.

24. De Chinese afhankelijkheid van buitenlands kapitaal is buitensporig. Die buitenlandse investeringen zijn onmiskenbaar positief voor economische groei, werkgelegenheid, buitenlandse handel (45% van de uitvoer), ondernemingsleiding (*corporate governance*) en technologieoverdracht. Maar ze hebben ook een dubbele kloof gegraven.

De technologische kloof is de meest paradoxale. De opening naar buiten moest een spiraal van technologieverspreiding op gang brengen. Dat valt na twintig jaar nogal tegen. Het technologisch gamma is wel gestegen – meer elektronica, minder textiel – maar de stijging is het werk van buitenlandse firma's, die bijvoorbeeld 70% van elektronica en telecommunicatie controleren. De nationale ondernemingen doen het veel minder goed: hun uitvoer is slechts met 6% gestegen sinds 1992, tegenover 25% voor de buitenlandse

filialen. De rase expansie van de gedelokaliseerde industrieën heeft de modernisering en competitiviteit van de onversneden Chinese ondernemingen nauwelijks in de hand gewerkt.

Dit technologisch dualisme is nog aangezet met een geografische kloof. Die buitenlandse investeringen zijn voor 90% geconcentreerd in de kustzone. Met uitzondering van de steden langs de Yangtze, blijft het binnenland verre van 'het atelier China', tenzij om grondstoffen en arbeid te leveren. De twee China's, het autarkische en het extraverte, zijn elkaar bijna vreemd geworden.

Gilbert De Swert

China heeft de grootste inkomensongelijkheden ter wereld laten groeien.

”

De partijleiding weet echter verdorie goed dat ze de modernisering in gestrekte draf moet voortzetten. Om de werkloosheid te beperken – de bestaande werkloosheid in de steden en de versnelde uittocht uit het platteland – zijn elk jaar twintig miljoen meer jobs nodig. Wen Jiabao zoekt werk. Honderd keer meer dan Verhofstadt. Elk jaar.